

XXX. ÉVFOLYAM 7. SZÁM 2020.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK
SZÖVETSÉGE – KÓTA LAPJA

30 éves
a Magnificat
Leánykar

35. Csutorás Tábor

30 éves a Magnificat Leánykar (Bajnok Krisztina)	3-4. oldal
Sing, My Heart! Hartyányi Judit kaliforniai kóruslemeze (Köteles György)	5-6. oldal
Az Andor Ilona Baráti Társaság Bartók-hangversenye (Köteles György)	6-7. oldal
Kóruskötet az Úrvacsora évében, s azon túl is (Bence Gábor)	8. oldal
Zenei Világnap 2020, Variációk a MUZSIKA ünnepén (Volarics Vadvirág)	9-10. oldal
NépZeneSzó	
35. Jubileumi Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor (Birinyi József).....	11. oldal
Egy kisvárosi kórus története (Terrayné Ifjú Erzsébet)	12-13. oldal
Búcsúzunk (Körtvélyesi Valéria)	14. oldal
Lendvai Ernő, A Tudós Muzsikás (Ordasi Péter)	15-19. oldal

Kitüntetések nemzeti ünnepünk és az államalapítás évfordulója alkalmából

Nemzeti ünnepünk és az államalapítás évfordulója alkalmából állami kitüntetéseket adtak át.

Magyar Érdemrend Lovagkeresztje elismerésben részesült:

- **Rozgonyi Éva**, Liszt-díjas karnagy, a KÓTA tiszteletbeli elnöke,
- **Lakner Tamás**, Liszt-díjas karnagy, a Pécsi Tudományegyetem dékán emeritusa, egyetemi tanára, a KÓTA Művészeti bizottságának tagja,
- **Sárosi-Szabó Márta**, zeneelmélet-tanár, a Debreceni Egyetem egyetemi docense.

Magyar Arany Érdemkeresztet vehetett át:

- **Katona Tibor**, karnagy, zenepedagógus,
- **Cser Krisztián**, operaénekes.

* * *

A Magyar Művészeti Akadémia a **Nemzet Művésze** díjat adományozta:

- **Soproni József** zeneszerzőnek,
- **Ránki Dezső** zongoraművésznek.

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz sok sikert és jó egészséget kívánunk!

KÖSZÖNTJÜK SZÜLETÉSNAPIJÁN

a 90 éves **TILLAI AURÉL** karnagyot, zeneszerzőt (1930. 11. 30.)

a 90 éves **SOPRONI JÓZSEF** zeneszerzőt (1930. 10. 04.)

a 60 éves **MOHAY MIKLÓS** zeneszerzőt (1960. 12. 28.)

Sok szeretettel gratulálunk, jó egészséget és sok sikert kívánunk!

„Énekeljünk egy jót!”

30 ÉVES A MAGNIFICAT LEÁNYKAR

„Amikor az ember elkötelezi magát arra, hogy a zenét szolgálja, és ezt a gyerekek nevelésében teheti, egy csodálatos lehetőséget kap.”

(Szebellédi Valéria)

Szebellédi Valéria a Zeneakadémia elvégzése után 3 évvel, 1981-ben a budapesti Erkel Ferenc Általános Iskola zenei tagozatán kezdett dolgozni, ahol 1990-ben megalapította a Magnificat Gyermekkart. A következő évben a kórus már külföldre utazott és az első nemzetközi siker sem váratott sokáig magára: 1994-ben az énekkar Olaszországban, Arezzóban, az egyik legrangosabb kórusversenyen elnyerte a gyermekkari kategória 1. díját.

A kórus ezután számtalan kategóriagyőzelmet aratott (gyermek-karként pl. az „Énekeljenek a népek!”, a BBC nemzetközi versenyén), 9 alkalommal nyert nagydíjat, 2001-ben a Kórusok Európai Nagydíját, illetve 2004-ben Brémában kétszeres „Olimpiai Bajnok” címet kapott.

A Magnificat Leánykar legutóbb Pozsonyban járt, ahol mind kortárs, mind szakrális zene kategóriában kategóriagyőztes lett, valamint a hattagú nemzetközi zsűri nekik ítélte a fesztivál Nagydíját is. Szebellédi Valéria pedig 20 karvezető közül érdemelte ki a fesztivál legjobb karnagya díját.

A Magnificat KÓTA-díjas lett 2004-ben, a Kulturális Örökség Minisztériuma pedig 2005-ben Csokonai-díjat adott a gyermekkarnak a hazai és nemzetközi versenyeken elért kiváló eredményeiért, valamint a magyar kóruskultúra hagyományainak őrzéséért és terjesztéséért.

A Magnificat név szinte kötelez: a kórus életében fontos szerepet játszanak mind a szakrális, mind a diplomáciai események. Rómá-

ban, a Szent Péter Bazilikában, valamint II. János Pál pápa audienciáján több alkalommal is énekelt a gyermekkar. A budapesti Szent István Bazilika harangszentelésén való részvételünk óta (1990) a templommal folyamatos, töretlen a kapcsolatunk; rendszeresen énekelünk szentmiséken egyházi ünnepek alkalmából, a templom felszentelésének 100. évfordulója alkalmából rendezett misén, valamint a Szent Erzsébet Rózsái díjátadó ünnepségen.

Az egyházi művek tolmácsolása szinte természetes, rendszeres fellépői vagyunk az Ars Sacra fesztiválnak is. A fontosabb diplomáciai események közül kettőt emelnénk ki: 1999-ben az angol királyi család által alapított St. Margaret's Leányiskola jubileumi ünnepségén énekelhattunk Londonban, amely eseményt a királyi család is megtisztelte a jelenlétével; valamint képviseltük Magyarországot Strasbourghban, az Európai Parlament épületében, ahol a több más kórusral való közös éneklést követően a katedrálisban rendezett koncerten önálló megszólalásra is felkértek bennünket, ekkor Kocsár Miklós Salve Regina c., a kórushoz nagyon közel álló művét adtuk elő. A koncertről DVD felvétel készült.

Strasbourg és Elzász fontos helyet foglal el a

Magnificat Ifjúsági Kórus, Arezzo, 2013

kórus szívében. 2001-ben, a debreceni kórusverseny után meghívást kaptunk a Nagydíjas kórusok városa címet viselő Vaison-la-Romaine-be, ahol rögzítették önálló koncertünket, ez a lemez egyike a 11 önálló albumunknak. Itt hallott minket Gabriel Geiger, az elzászi zenei élet jelentős képviselője, akivel szoros barátság alakult ki. Neki köszönhetően több alkalommal tértünk már vissza Franciaország egyik legszebb vidékére, Elzászba. 2011-ben az egyik utazásunk alkalmával ennek a kapcsolatnak folytatásaként énekelhettünk a francia Caritas szervezet ünnepi szentmiséjén a strasbourg-i katedrálisban.

Vali néni, Liszt-díjas és a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett karnagyunk koncepciója, hogy sok stílus és zenetörténeti korszak szerepeljen a kórus repertoárjában: régizene, romantika, klasszikus magyar szerzők művei, valamint nagyon fontosnak tartja kortárs zeneszerzők műveinek előadását, így több kompozíció ősbemutatója is fűződik a Magnificat nevéhez. Orbán György, Kocsár Miklós, Tóth Péter és Reményi Attila is komponált a kórus számára darabot. Gyöngyösi Levente több művének ősbemutatója kapcsolódik a kórushoz, például az Európai Kóruszövetség Arany Hangvilla-díjával jutalmazott Gloria Kajoniensis című darab, melyet Torinóban, az Europa Cantat nagyrendezvényen is előadott az akkor már Ifjúsági Kórus.

Büszkeséggel tölt el bennünket, hogy a hazai szerzők mellett a francia Jean Christophe Rosaz is írt nekünk darabot: Rorate coeli című adventi művét a Bazilikában énekeltek ősbemutatóként. A 2015-ös Tours-i Európa Nagydíjas Versenyre pedig személyesen Ola Gjeilo ajánlott darabot a számunkra: az azóta nagyon népszerű Northern Lights c. kompozícióját, melyet épp akkor írt át nőikarra, így mi énekelhettük először.

A Magnó, ahogy magunk közt hívjuk, 2009 végén nagy változáson ment keresztül. Az addig gyermekkarként működő együttes ifjúsági karrá alakult. A korábban a kórusban éneklő, de a gyerekkorból „kiöregedő” tagok Vali néni hívására visszatértek, újra csatlakoztak a kórushoz. Így a gyerekek mellett az idősebb korosztály is képviseltette már magát, ezzel különleges hangzást adva a kórusnak. A Magnificat új lendületet kapott, pár hónap múlva Goriziából 1. helyezéssel és közönségdíjjal tértünk haza, majd egy évvel később a Budapesti Nemzetközi Kórusverseny Nagydíját hoztuk el, ami azért is különleges számunkra, mert gyerekkarként kétszer (1997, 2007), majd ifjúsági kórusként (2011) is elnyertük ezt a díjat. Hasonló okokból fontos versenyhelyszín számunkra Arezzo és Debrecen. Arezzóban szintén „dupláztunk”, gyerekkarként (1994) és ifjúsági kórusként is (2013) kategóriagyőzelmet arattunk, valamint közönségdíjasok lettünk, és Debrecenből is kétszer hoztuk el a nagydíjat, először 2001-ben, majd már leánykarként 2014-ben.

Minden évre jutott egy-egy különleges rendezvény, néhány közülük a teljesség igénye nélkül: a Kodály Zoltán Karvezető Konferencián való szereplés, Derecskei András és Gyöngyösi Levente közös szerzői estje az A38 hajón, Bartók Béla Falun c. művének előadása a Zeneakadémián, Balázs János zongoraművész közreműködésével. Mindig megtiszteltetés számunkra, ha énekelhetünk a KÓTA rendezvényein, jelenleg is készülünk fennállásának 50. évfordulója alkalmából rendezett hangversenyére.

Horváthné Patak Mária már 3 éve nincs velünk. Marika néni a kezdetektől volt állandó zongorakísérőnk. Legtöbb alkalommal jött velünk a külföldi utakra, versenyekre is, hiszen a műsorunkban szinte mindig szerepelt kíséretes mű. A közös munkában hihetetlen alázattal, rendkívüli technikai tudással és zeneiséggel vett részt. A kórustagokkal is szeretetteli kapcsolata volt: nem telt el úgy ünnep, hogy ne hozott volna valami apróságot, egy kis csokit vagy gyümölcsöt nekünk, verseny után pedig mindig meghívott minket egy fagyira.

Eltelt 30 év, mi, egykori gyerekek felnőttünk, és idén ünnepelnénk a születésnapunkat, de a járvány miatt a közönséggel sajnos már csak jövőre találkozhatunk. Addig is kitartunk, Vali néni segítségével otthon is készülünk, hogy majd a 30. jubileumi koncert előtt, a színpad mellett egymás kezét fogva újra egyszerre kiálthassuk a Magnificat jelszavát: Énekeljünk egy jót!

Bajnok Krisztina

a Magnificat tagja 1992-től 1997-ig, majd 2009-től újra

SING, MY HEART!

Hartyányi Judit kaliforniai kóruslemeze

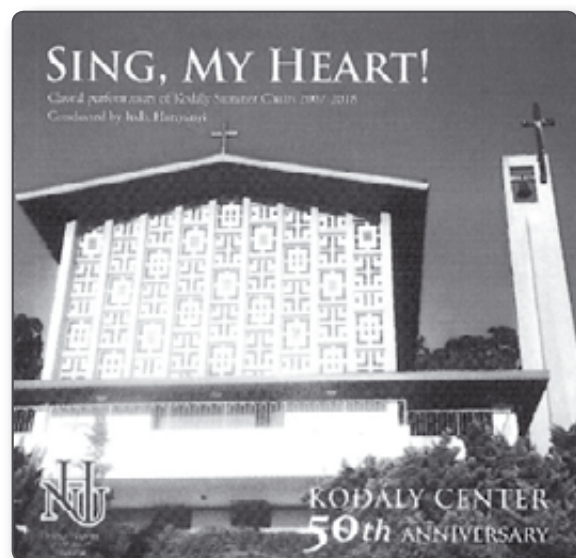
Jubilált 2019-ben a kaliforniai Holy Names University Kodály-programja. Alig két évvel a Mester halála után, 1969-ben indult, Oaklandben, a San Francisco-i öbölnél, egyidőben keleti parti Kodály-kezdemenyezésekkel. A kezdeteknél elevenen élt még Kodály személyes kisugárzása, és már akkor, Amerikában is rendelkezésre álltak helyi, bizonyító erejű tapasztalatok az ő pedagógiájának iskolai hatékonyságáról. Az ameri-

Ennek hátterében, a karnagy személyén, muzsikus-alkatán túl, nyilván spirituális tényezők (mondjuk így: a kodályi lélek) hatását kell keresnünk, amelyek azonban „anyagi erővé válnak”, amennyiben a tanfolyamzáró kórusnapokra évről évre, mi több, évtizedről évtizedre visszatérnek a régi hallgatók (a Holy Names és Kodály vonzása), és az énekkar soraiban helyet foglalnak a tanszék tanárai, vendégtanárai is.

A hanglemezen „szívből énekelt” 75 percnyi zene: hatodfélszáz év, nyolc nemzet, 19 szerző 24 kórusműve nemcsak az énekkar működéséről ad hosszmetzeti képet, de áttételesen a kaliforniai Kodály-szemléletű tanárképzés világába is bevezeti a hallgatót. A tételek többé-kevésbé az eredeti hangfelvételek időrendjében követik egymást, 2007-2008-ból tizenkettő, 2012-ből három, 2013-ból és 2014-ből négy-négy, végül 2018-ból egy mű szerepel.

Az Egyesült Államok zenéjét képviseli – a szerzők időrendjében – Charles Ives (Crossing the Bar), Leonard Bernstein (Take Care of This House, Alan Jay Lerner versére), Matthew Harris (1965) két Shakespeare-megzenésítése (Tell Me Where Is Fancy Bred, „A velencei kalmár”-ból, illetve It Was a Lover and His Lass, az „Ahogy tetszik” soraira), valamint az 1967-es születésű és a szó szoros értelmében helybeli Michael Kaulkin (Surge, Age Surge, Milton versére). Ide vehetjük még az angol John Rutter amerikai népdalfeldolgozását (Black Sheep).

A repertoár többi része az európai zenekultúrából való, még-hozzá két-két reneszánsz, illetve romantikus darab mellett (Lechner: Gott b'hüte dich; Tomkins: How Great Delight; Rossini: La Passeggiata; Fauré: Maria Mater Gratiae) főképpen a 19. század végétől napjainkig írott zenék: Elgar (My Love Dwelt in a Northern

kai Kodály-programok, Oaklandben és másutt, mindmáig magyar vendégtanárokkal működnek, meg – egyre inkább – a Kodály-módszerben képzett kintiekkel is.

A Holy Names College, 2006 óta University az ún. magyar módszert követő tanárképzés kaliforniai fellelővára. Énekkarának vezetése többnyire „magyar kézen” van, a Kodály Program fennállásának ötven éve alatt nagy hírnű magyar karvezetők sora vett részt a kinti hallgatók – tanévközi programokban évfolyamonként 10-15, a három-négyhetes nyári tanfolyamokon nem ritkán 50-100 fő – képzésében. Ennek a fél évszázadnak utóbbi 25 éve kötődik – kisebb megszakításoktól eltekintve – Hartyányi Judit nevéhez.

A kórusmunka eredményeibe enged betekintést a jubileumi évre megjelent CD, melyen Hartyányi Judit 2007–2018 közötti hangverseny-felvételei hallhatók. A kórus létszáma, összetétele, a szolamok aránya természetesen változó, a hanglemezen megszólaló tételek hangzasképe mégis egységes.

Land és The Dance), Tormis (The Singer's Childhood), az 1963-as születésű Jaakko Mäntyjärvi (Come Away, Death, Shakespeare „Vízkereszt”-jéből), valamint hat magyar szerző művei.

Kodály Zoltántól énekelnek angol fordításban (Vejnemőjnen muzsikál) és franciául (A 114. genfi zsoltár), Seiber Mátyástól

angol megzenésítést (az Edward Lear-szövegekre írott „Három képtelen dal” közül az elsőt), Ligeti Györgytől a Pletykázó asszonyok-at (íme, Weöres Sándort is angolul), Bárdostól és Kocsár Miklóstól latin szövegű tételt (Cantemus, illetve Salve Regina). Szőnyi Erzsébet két kompozícióval szerepel: az Ima alkonyi harangszóra eredeti formájában, magyar-latin kétnyelvűséggel szólal meg, az Öt világrész dalai pedig mindenféle bábeli nyelveken, majd a Finálé az egyetemes kodályi nyelven, vagyis szolmizálva. Ha létezik a Holy Names világára szabott kompozíció, ez a Szőnyiciklus bizonyosan olyan, hiszen az oaklandi kurzusok résztvevői között évről évre vannak majd minden kontinensről (csupán afrikai születésűről nem tudok). A hanglemezen szereplő magyar szerzők közül a legfiatalabb Tóth Péter, tőle a már említett Tomkins-mű (How Great Delight) szellemes parafrázisa szólal meg.

Ne maradjanak említetlenül a hangszeres kíséretet ellátó művészek (kettő közülük a Holy Names neveltje): Heather Heise, Danelle Johnson, Robert Lee – zongora, Matthew Walsh – orgona.

A hangversenyek helyszíne az egyetemi campus területén emelt kápolna, amelynek falai között hangzott fel 1973-ban – más művek sorában – Kodály Magyar misé-je, az ottani hallgatók Serényi Emma vezette kórusával és az „ötvenhatos” magyar Neszlényi Pfeiffer Judit kíséretével, eredeti nyelven, nemzetközi hallgatóság (az Első Nemzetközi Kodály Szimpózium 16 országból érkezett résztvevői) számára.

Ez a szent hely amolyan „erődtemplom” tehát, minthogy a Holy Names immár ötven éve a Kodály-elvű tanárképzés kaliforniai erődítménye, és a nagyvilágra tárt kapu a magyar zenekultúra (alkotók, előadók), egyáltalán, Magyarország számára. Ezt mutatja ez az értékes hanglemez is. Csak remélhető, hogy eljut a szélesebb nyilvánossághoz, legalább a közkönyvtárakba, tanárképző intézményekbe. Van mit tanulnunk belőle.

Köteles György

„Vad erdőben járok...”

AZ ANDOR ILONA BARÁTI TÁRSASÁG BARTÓK-HANGVERSENYE

Bartók kórusműveiből énekelt egy csokorra valót 2020. október 11-én, a Magyar Nemzeti Galéria kupolatermében az Andor Ilona Baráti Társaság Kodály Kórusa, B. Horváth Andrea vezényletével, a KÖTA múzeumi hangversenysorozata keretében. A rendezvénnel kettős évfordulóra emlékeztek: 25 éve alakult újjá az egykor Andor Ilona keze alatt felnőtt Kodály Kórus, az egykori tanítvány B. Horváth Andrea vezetésével, és idén 75 éve, hogy Bartók Béla meghalt.

Különleges időket élünk, minden kóruskoncert már létrejöttében is különleges. Nemcsak az új művek próbaigényesek, a régi repertoárdarabok is felfrissítést, felkészülést igényelnek. Felkészülni viszont csak egy közös, zárt légtérben, énekelni csakis

maszk nélkül lehet, akik pedig Andor Ilona keze alól kerültek ki – nem kevesen a Baráti Társaság jelenlegi tagjai közül –, ma már a járvány által különösen veszélyeztetett korcsoportokhoz tartoznak. És mégis: felkészültek, alkalmas távolságtartással felsorakoztak, hogy megszólaltassák szép műsorukat. Még hozzá friss, fiatal, különleges csengésű hangokon, azzal a színnel, amilyenből nincs még egy a világon, amely csakis Andor Ilona egykori kórusára és az örökébe lépett mai baráti társaságra jellemző.

Hasonlóan az egykori Kodály Zoltán Leánymajd Nőikarhoz, a mai, épp 25 éves Kodály Kórus mindig hiteles, kiértelmezett Bartók-interpretációkkal szolgál. Így volt ez a mostani koncerten is. A karnagy gesztusrendszere egyszerű és világos, a zene – egy, voltaképpen nagyon összetett, végtelenül színgazdag világ – minden mozzanatát fölényesen kézben tartja. Az ő erénye a kotta hűséges tolmácsolása, a tempók, tempóváltások, agogikai jelzések és dinamikai árnyalatok pontos követése, az énekeseké pedig, hogy pontosan követik karnagyukat. A karnagy keze alatt megszólaló, a kórus ajkán felcsendülő ének azonban nem a kottában foglaltak pontos követése csupán, hanem az említett, összetett és színgazdag világ természetes magától értetődőséggel történő megteremtése, éppen itt, éppen most, egyszerűen és mégis-

mételhetetlenül. Ha azután egy-egy helyet fellapozunk a kottában, megtaláljuk a vonatkozó jelzéseket avagy szöveges le- és körülírást, vagyis mindazt, amit jelekkel és szavakkal a szerzői elképzelésből egyáltalán rögzíteni lehet. A fellépőkről tehát elmondható: hiteles, kimerítő és ihletett tolmácsolás az övék. Ebből semmit sem von el az itt-ott adódó esetlegesség, amikor a belépés nem történik egészen egyszerre, vagy pedig – a felkészülés körülményei között érthető – kivételként, éppenséggel nincs a helyén. (Utóbbiért a tétel befejezése után, mintegy a megismételhetetlenség cáfolatául, ismétléssel kárpótoltak az előadók.)

Bevezetésképpen három népdalfeldolgozás hangzott el, a hallgatóságot is bekapcsolódásra biztatva, a zenetörténeti szimbólummá lett Magyar népdalok sorozatból, a karnagy avatott zongorakíséretével. Ezt követte tíz leánykar, ezúttal nem ciklusokba rendezve, hanem „egyediségükben”, a műsorközlő rövid, értő és érteni segítő bevezetéseivel. (Bencze Enikő szövegét Boda Éva olvasta fel.) A művek íve transzcendenstől vezetett transzcendenshez, a sorozatot a Tavasz nyitotta, és zárta a Levél az otthoniakhoz. Erő és lendület volt a Resteknek nótájában, megindító szeretet a Ne hagy itt minden rezdülésében (emlékezetes a háromszólamú rész tartott hangjainak cantus firmusként kezelt, gondosan vezetett dallammá emelése), felszabadult öröm és fegyelmezett játékoság a Cipósütés mozgalmas életképében, ezt követte a Lánycsúfoló és a Huszárnóta – azaz egymás után szólalt meg három „gyorstétel”, három nagyon különböző, jól etalált karakter. „Fenn és lenn” – a hangulati tetőfok után a műsor legsúlyosabb tétele következett: a hangverseny címét is adó Bolyongás kezdőütemeinek leheletszerű indítása, majd finom erősödése láttató erővel idézte meg a képet, ahogyan az erdő félhomályából kibontakoznak a szenvedő, magányos ember körvonalai – akárha a múzeum valamelyik előző századfordulós festményét szemlélnénk. Az érzelmi mélypontról azután a Ne menj el és a Leánynéző emelte fokozatosan a kedélyt, a már említett magasságokba, a befejező számhoz.

Távolságtartással elhelyezett székeken, szép számú közönség foglalt helyet. Hálás és lelkes közönség. Tapsaira válaszként ráadás következett: Bárdos Lajostól a Szellő zúg távol – egy ide s tova száz éves kis remekmű; gondolta volna szerzője, abban a régi cserkész táborban, talán egy szelíd erdei tisztáson, hogy majd nemzetközi karriert fut be, egykor más népek énekesei más nyelven is éneklik?

Habár mostanában sötét erdőben, sötét völgyben járunk is, ne féljünk a rossztól, mert soha nem vagyunk egyedül; a félelmetes erők megszelídítésében pedig segít a zene – akár ez is lehet ennek a szép vasárnap délelőtti koncertnek a summája.

Köteles György

Az Eucharisztikus Kongresszushoz kapcsolódóan 2020 az Úrvacsora éve a Magyarországi Evangélikus Egyházban. E programsorozat jegyében készült el a napokban megjelenő kóruskötet – elsősorban templomi énekkarok számára.

Ötvennyolc kompozíció található benne: ezeknek jelentős része első közlés. A hangszerkíséretes egyszólamú művektől a könnyű korálharmonizációkon át a barokk kiskantátáig igen sokoldalú válogatást vehetünk kézbe. Külön öröm, hogy a ma élő kóruskomponisták közül ketten – Tillai Aurél és Kecskés D. Balázs – e kötet számára készítettek új kompozíciót az Evangélikus Egyházzenei Bizottság felkérésére. Olyan kórusműveket kértünk tőlük, amelyeket az „átlagos” gyülekezeti énekkarok is meg tudnak tanulni, beilleszthetők a liturgiába, és magas művészi értékkel bírnak.

Tillai Aurél négyszólamú, orgonakíséretes mű-

középpontba állító egyéni stílussá alakulnak a kórusműben. Ha a próbák során az énekkar megismerkedik azokkal a kis zenei elemekkel, amelyek téglái e kompozíciónak, már nem okozhat nehézséget a teljes mű felépítése sem. A mű címe: Áldom az Urat minden időben (a 34. zsoltár verseire).

A két, felkérésre írt mű mellé az Evangélikus Kántorképző Intézet munkatársaival még ötvenhat tételt gyűjtöttünk, olyanokat, amelyek megfelelnek a kezdeti célkitűzéseknek: kapcsolódjanak az úrvacsora témájához, legyenek könnyen megtanulhatók, és ne feszítsék túl az istentisztelet időkereteit.

A szerzőkről: A XVI. századtól napjainkig terjed a szerzők sora. A legkorábbi közülük talán Clemens non Papa, akitől egy méltóságteljes ötszólamú Sanctus-kánont közlünk. A nagy evangélikusok szinte mindegyike képviselteti magát egy-egy művel: Schütz, Buxtehude, Bach, Telemann, Mendelssohn, Szokolay Sándor és Sulyok Imre is. Néhány olyan barokk mű is bekerült a válogatásba, amely még nem jelent meg nyomtatásban, csak kéziratos formája ismert. Ilyen Johann Friedrich Meister kantátája: Én vagyok az élet kenye-című. Két izgalmas huszadik századi motettát kaptunk Erkki Tuppurainen finn zeneszerzőtől, a jogutódok hozzájárultak egy

vel ajándékozott meg bennünket: Nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj. A finom újromantikus harmóniák és a könnyen énekelhető dallamok oly letisztult zenei szerkezetbe vannak beágyazva, hogy bárki számára követhető a zenei, retorikai folyamat, amelyet az orgonaszólam tagol négy gyönyörű ívre.

Kecskés D. Balázs a minimal art és az ostinato-technika alapjaira épített művet írt úgy, hogy a zenei eszközök mégis az átélhetőséget, a kifejezést

csodálatos Kocsár-kanon közléséhez is, illetve a fiatal evangélikus zeneszerző, Muntag Lőrinc ajándékozta meg a kötetet egy gyönyörű korálmotettával az Örülj, szívem, vigadj, lelkem énekünkhöz.

Örömmel ajánljuk a kórusok és gyülekezetek figyelmébe a Luther Kiadónál beszerezhető kötetet.

Bence Gábor

(Forrás: evangelikus.hu)

Zenei Világnap 2020

VARIÁCIÓK A MUZSIKA ÜNNEPÉN

Kaposvár, október 1.

Szabó Klaudia, a Liszt Ferenc Zeneiskola igazgatóhelyettese, aki évek óta szervezi Kaposváron az ifjúság részvételével a Zenei Világnapot, így erről a napról.

A Kaposvári Liszt Ferenc Zeneiskola - Alapfokú Művészeti Iskola az idei évben a „IX. Muzsikál Kaposvár a Zene Világnapján” programot szervezte meg október 1-jén, a zene világnapján. A városunkban munkálkodó művészeknek és ének pedagógusoknak hála már több évtizede ünnepelhetjük közösen ezt a világnapot, az óvodás korosztálytól egészen a felnőtt kórusokig bezárólag. Sajnálatos módon az aktuális vírushelyzet miatt a megszokott program az eddigi évektől eltérően alakult.

A közös éneklés és utcán muzsikálás helyett arra kértük a gyermekeket, hogy írjanak maximum 8 soros verseket, rigmusokat, melyeknek a zene a központi témája. A felhívásra 17 pályamunka érkezett nagy örömünkre. A zeneiskola Facebook-oldalán október 1-én éjfélig közönségszavazást indítottunk, melyet Puska Glória Hajnalka és a Kinizsi Lakótelepi Tagiskola 8. osztálya nyert meg fölényesen magas szavazati aránnyal. Munkájuk eredményeképp édesség csomagot nyertek, melyet a Muzsikál Kaposvár Kulturális Alapítvány ajánlott fel számukra.

Mi, zenetanárok és zenét szerető emberek bízunk abban, hogy mielőbb újra együtt énekelhetünk és muzsikálhatunk, ezzel is örömet okozva a járókelőknek. Űde színfoltja az őszi hangulatnak, amikor az utcákon és köztereken is megcsillanhat a zenét és éneket tanuló gyermekek tehetsége. Örömünkre a Kapos Televízió is készített felvételeket az iskolában, ahol Nagy Tamás, iskolánk igazgatója beszélt a zene fontos szerepéről. Honlapunkon olvashatják a versenyre elküldött verseket, szeretettel küldjük. A muzsika ünnepe http://kapos.hu/hirek/kis_szines/2020-10-02/a_muzsika_unnepe.html

Zene

Zene mi boldogsággal tölt el,
Mi mindenkinek mást jelent.
A zenét nem lehet egy szóval leírni
Csak is, csak érezni.
Lehet szerelmes üzenet,
Mi rímekbe szedi érzésedet.
A zene a hangulatunk,
A zene a mindenünk

(Puska Glória Hajnalka, és a Kinizsi Lakótelepi Tagiskola 8. évfolyam 28 tanulója.)

A Lorántffy Zsuzsanna Református Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium a nyár végére kapott az iskola udvarára egy hat szintű emelvényt, ami sport rendezvényeken szurkoláskor, órai szünetekben jól használható.

Az iskolai diáktanács, akik minden évben szervezték eddig is a Zenei Világnapon az iskolai megemlékezést, a Hangról-Hangra, osztályról-osztályra bemutatkozást, most ez alkalommal a tornapályára hirdette meg a közös éneklést. Tágasan állva a szabad levegőn, végre egy vidám énekléssel daloltuk a népdalcsokokat. Alkalmazkodva a szabályokhoz a 270 énekes örült a lehetőségnek, örült az önmaguktól szervezett közös éneklés hangulatának. Iskolánkban is csak kis létszámú szólampróbákat tartunk Ani nénivel, s reméljük, hogy sikerül megállítani ezt a mindenkit, minden területen érintő járványt.

Iskolánkban is írtunk a karantén alatt tavasszal verseket. Született vagy kettőszáz, Tinódi Lantos Sebestyént követve. Berkes Annamária 12. osztályos tanuló versével szeretnénk a ZeneSzó olvasóinak reményt adni és üzeni.

Dolarics Vadovirág
10. osztályos tanuló

Berkes Annamária: Egy kórságos ének

*Áldj meg minket, Úr Isten, az te jóvoltodból,
Szabadíts meg minket unott hajlékinkból
Orcád világosságával, lelked ajándékával,
Hogy bármikor ez földön járjunk barátinkkal!*

*Engedd meg ezt minékünk, kegyelmes Istenünk,
Hogy mindnyájan téged házadban idvezítsünk,
Avval, s háza népével együtt örvendezzünk,
Mikor megítélsz, Uram, kegyelmezz meg nekünk!*

*Ne tántorodjunk mi el soha, Uram, tőled,
Maszkot, kesztyűt ne feledjük kérünk Téged.
Nyughassék meg mi lelkünk igaz hittel benned,
Vallhassunk mindenkben urunknak csak téged.*

*No, azért dicsérjük most felszóval az Urot,
Mert lám, sokan viselik mindenütt gondunkot,
Felcserek, nővérek vigyázzák szolgálódot,
Emberes dolgaikért mi is dicsérjük fiadot.*

Csontos Imre:

*Ne essünk kétségbe, bízzunk Istenben,
bezárt házukban nézzünk fel az égre,
a mi Urunk ránk veté tekintetét,
oltalmazá, vigasztalá a népét.*

Kovács Virág: A világjárványnak summája

*Summáját írom a világjárványnak,
A kijárási korlátozásnak,
Az iskolák bezárásának,
Nagy dilemmáját, az egész országnak.*

*Már meghallották ez helyzet summáját
Magyarországnak történetét
Azon imádjuk mennyei atyánk
Tőlünk se vonja meg irgalmasságát!*

Csontos Mihály:

*Betegség súlyta most minden keresztyént,
De Istenünk nem hagyta el ő népét,
Buzgón énekeljünk bátran ő hozzá,
S mondhatunk Urunknak szép halleluját.*

Kaposvári Liszt Ferenc Zeneiskola – Alapfokú
Művészeti Iskola szolfézs csoportja, KMJ 5/1
osztály (12 fő)

*A zene túllép minden bajon,
Mire észrevennéd, velünk dalolsz.
Erejével megismerjük és megértjük egymást,
Ne feledd, eme tény sosem lesz más!*

NépzeneSzó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK OLDALA

2020. augusztus 2-9. Örkény

ÉLJÜNK A SZOKÁS HATALMÁVAL!

35. jubileumi Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor

Zeng a hegedű, kontra, száll a gyantapor az ajzott bőgő bélhúrokon. A legkisebb bőgős gyerekek alig éri el a nagytestű hangszer nyakát, de a kedv óriássá teszi, felnyújtózik a csigafejig, az egekbe és testet remegtető ritmusfolyammal támasztja a táncban surranó szoknyák suhogását, a deszkapadlón dübörgő legénylábak szaporázó aprózását. A sátor tetejéig rúgja a port apraja és nagyja az ország közepén, Örkényben, de ennél is magasabbra szökken egy hétig a jókedv a 35. Csutorás Népzenei Táborban.

Önző vagyok. Szeretem, ha úgy táncolnak, ahogy én fütyülök! Zenész apámtól tanultam, aki fáradhatatlan jókedvvel, mulatva az időt mulattatott, mint a mesékben, akár három éjjel, három nap. Vezették ujjait a húrokon az elődök sokszor megélt dalai. Ha kell százszor is szívvel húzta a hegedűt, pengette a citerát, átható hangon kiáltotta világba kedves dalát.

„El kell menni katonának messzire, itt kell hagyni a babámat öröke...” – hasított a maroknyi zeneszerszám, a szájharmonika. Belefújta az otthonhagyott kedvest megéneklő bakadallamot. Ha ő játszott, egy személyben zengett zihálva néhány sípon az egész zenekar. Igazi szájorgona százhangon, néhány rezgő réznyelvecske, de ráfújta, életre keltette a világháborús, doberdós dallamot.

Volt kitől, volt miből meríteni. A családi „tisza forrás” ízét érzem minden dalban, amit fél emberöltőn átadok. A KÓTA 50, a Táborfalvi Népzenei Műhely 45, a Csutorás Tábor 35 éves. Remélem, rám mér a teremő még egyszer ennyit, mert sok dal van még a tarisznyámban, hátamra akasztott hangszereimben. Persze, mondják, hogy a zene életet. Ebben bízhatok? „Fúvóm a dalt...”, amíg lehet.

A Kárpát-medence értékei az ország közepén! Örömezen, örömtánc nekem a Csutorás Tábor, ahol már a tanítványaim tanítják tanítványaikat, ahol alig várjuk, hogy ismét egyhúron pendüljünk a padkaporban, ahol összeölelkezünk a tábortűz sercegő, izzó ágai körül, ahol suhanó körtáncal fűjtatjuk égi kovácsként az örök tüzet, a nagy, nagy

tüzet. Majd parázs és hangszervarázs. Dűnnyög a furulya, égig hasít az ének. Visszacsend Gustav Mahler intése: A tradíció nem a hamu őrzése, a tűz továbbadása. És tudjuk, féltjük, tartjuk a Móricz novella Kodály által felépített szállóigéjét: A tűznek nem szabad kialudni! A hanglétrákon másszuk meg az égig érő fákat, a felhők fölött öszeéneklünk az égi karral.

Tessék, tessék! Próbálja meg! Csináld magad! A virtuális világból lépj a valóságba! Gazból flótát, nádból sípot, sárból csuprot, csak a jóknak szépen szóló kortemuzsikát, gyöngyből klárist, vesszőből kast, fából csábító dorombot, tuskóból madonnát... Csak kéz, ész, hit és szív kell hozzá!

Ráncos kéz vezeti a babamancsot. Családbarát teljes korolló csatog a kor-határtalan Csutorásban. Fiókák, derékhad és szépkorúak együtt a mesterségek, a zene, a tánc élménybe olvasztó kohójában. Büszke sebként ég belénk a kitörölhetetlen közös zeneyelv. Hányan váltak ékesszólóvá, világraszóló Aranypávává a Csutorás Tehetségprogramban? A kultúra az emberiség folytonossága, a hagyomány a család, a közösség folytonossága.

Zenélék, táncolok, alkotok, tehát vagyok, és a tanítványokban leszek! Örökségünk a ma élményével jövőnk alapja.

A tanítványaink közül, ha csak egy magához öleli esténként a gyereket és csutorásos dalt dúdol neki, azt mondom, már megérte!

Birinyi József

a Csutorás Tábor alapítója, vezetője

Támogatók:

Agrárminisztérium, Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum, Molnár Zoltán főigazgató,
Emberi Erőforrások Minisztériuma, Emberi Erőforrás Támogatás-kezelő EMET Nemzeti Tehetség Program,
Pálóczi Horváth István Szakképző Iskola és Kollégium,
Magyarvíz Kft. Lajosmizse, Gulyás Miklós igazgató,
Dabasi Strandfürdő,
Dabas TV, Rádió Dabas, Mag Tv, Hatoscsatorna,
Kossuth Művelődési Központ Dabas,
Táborfalvi Közművelődési és Népzenei Egyesület,
Fejes Imre szakács és Fejes Klára, Csányi Sándor mesterszakács,
Media Flash, Tradíció Stúdió,
Szalay Vilmos – Stipa Népi Hagyományörző Egyesület elnöke,
Birinyi András, Kékesi Attila, Jóri Lajos, Boros András, Szersing József, Tóth Árpád, Tóth László, Héjja Balázs

KÖSZÖNJÜK A SEGÍTSÉGET, TÁMOGATÁST, amellyel hozzájárulnak ahhoz, hogy örökségünk a ma élményével lehessen jövőnk alapja!

EGY KISVÁROSI KÓRUS TÖRTÉNETE

160 éves évforulójára készül a Bajai Liszt Ferenc Kórus

A Bajai Liszt Ferenc Énekkar Baja városának legrégebben alapított együttese. Sem egyesület, sem kulturális szervezet nem élte meg azt az időt Baján, mint a Liszt Ferenc Kórus. Alapítását 1861-re tehetjük, amikor is megalakult Magyar Dal- és Zeneegylet néven. Első szereplése 1862 húsvétján volt. Ekkor a kar már magyarul énekelt az ünnepi misét.

Az első száz év alatt számtalanszor szünetelt és újraéledt, vagy hosszabb-rövidebb ideig feltűntek mellette más daloskörök, mint pl. az Iparos Dalárda, Munkásdalárda, Szakszervezeti Dalárda, ahogyan az elnevezésüket a történelmi környezet éppen diktálta.

1948-ban történt meg a különböző bajai dalárdák egyesülése. A József Attila Művelődési Központ pedig 1955-től vette gondjaiba az énekkart, amely az '56-os események miatt ismét szétszóródott. Két év múlva, 1958. őszén széleskörű szervező munka indult a város dolgozói körében a bajai dalos kultúra felélesztésére.

Az újjászervezett énekkar Liszt Ferenc nevét vette fel, karnagya

Vígh László lett – a Bajai Tanítóképző Főiskola tanára, későbbi tanszékvezetője –, aki a kórust 1958-1993 között 35 évig vezette. Egészen nyugdíjba vonulásáig látta el kiválóan ezt a tiszteket, majd 1993. október 15.-én búcsúkoncerten köszönt el a kórustól és Baja város zenészerető közönségétől.

1993. október 18-tól a Bajai Liszt Ferenc Énekkar karnagya Makkai Gézané, a bajai Lukin László Ének-zenei Általános Iskola és az általa alapított Partitúra Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója lett. Célul tűzte ki, hogy ez a 160 éves hagyománnyal rendelkező énekkar fennmaradjon.

Sajnos a régi karnaggal együtt sok idős kórustag is befejezte akkor az éneklést, így mindössze tizenhatan folytattuk a próbákat. Az új karnagy a maroknyi csapathoz új tagokat toborzott, sok évig építkezve elérte, hogy az egyesület taglétszáma mára ismét elérte az 50 főt.

Fárasztó munkát végez, mert a tagok nagyobb hányada nem olvas kottát, hanem soronként, hallás után tanul. Ahhoz, hogy egy kórus fennmaradjon, létszámban bővüljön, ma már nem elég egy felkészült, muzikális karnagy igényes és alapos stílusismerettel, jó vezénylési technikával. Magas szintű pedagógiai műveltség és emberség is kell hozzá.

Egyre inkább gondot okoz az utánpótlás a férfi szólamokban. Úgy érezzük, ők nehezebben barátkoznak meg a közösségi énekléssel, a heti 2x2 óra elfoglaltsággal. Ezért 2017. januártól a nők felvállaltak még egy ötödik órát a szabadidejükből, így nőikari művekkel is színesíteni tudjuk műsorainkat.

Jelentős változás az is, hogy 1989-től már fenntartó nélkül, egyesületi formában működik a kórus. A karnagy munkáját 2015 óta az egyesület ötagú vezetősége segíti. Előkészítik a fellépéseket, megszervezik az utazásokat, figyelik a pályázatokat, intézik a hivatalos levelezéseket, valamint elkészítik a törvény által előírt jelentéseket.

A kórus nagyon büszke a karnagyára – Makkai Gézanéra –, aki birtokosa két Miniszteri Dicséretnek, a Németh László Díjnak, a Baja Város Hírnevéért Díjnak, 2020-ban pedig KÓTA Díjat is átvehetett tanár kategóriában. Vezetése alatt az

énekkar többször minősült:

Fesztiválkórus (1998), Hangversenykórus (2004) és Gálakórus (2014) minősítést ért el, majd 2015-ben Bács-Kiskun Megye Művészeti Díját is átvehették.

A kitartó munka akkor fizetődik ki, ha a megtanult műveket közönségnek is bemutatjuk. A kórus Bács-Kiskun megyében eddig 15 helységben koncertezett. További 23 magyar városban léptünk fel kórustalálkozókon illetve baráti koncerteken. Baja város kül-
 di testvérvárosaiban és nemzetközi kórusfesztiválokon 15 alkalommal vettünk részt. A legfrissebbek ezek közül: Erdélyben a Szóvátai Tavaszi Kórusfesztivál, az olaszországi Alta-Pusteria Nemzetközi Kórusfesztivál és Észak-Macedóniában az Ohrid Nemzetközi Kórusfesztivál.

2020-ban a Victoria Singing-Dunum Kórusversenyre jelentkeztünk Belgrádba, amelyet a pandémia miatt sajnos lemondtak a szervezők. További négy betervezett belföldi utunk is elmaradt idén ugyanezen okból.

Kórusunk, a Bajai Liszt Ferenc Énekkar nagy sikerként éli meg az általunk 2009-ben létrehozott Pünkösdváros Kórusfesztivált, melynek szervezője- és házigazdájaként eddig 26 városból 42 kórust láttunk vendégül Baján. Célunk mindig újabb kórusokat meghívni, de vannak visszatérő baráti együttesek is. Fájó

pont, hogy idén a XII. Pünkösdváros Kórusfesztivált nem rendezhettük meg, de nagyon bizakodunk, hogy 2021-ben ez sikerülni fog.

Sikerülnie kell, mert 2021-ben már a 160 éves évfordulóját ünnepeljük a bajai kóruséletnek.

Baja, 2020. október 19.

Terrayné Dfjú Erzsébet
kórustitkár

Körtvélyesi Oszkár középiskolai ének-zenetanár, karvezető, a KÓTA alapító tagja 2020. július 31-én, életének 90. évében elhunyt. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Körtvélyesi Oszkár (Budapest, 1930. október 24.) középiskolai ének-zenetanár, karvezető életútjának fontosabb állomásai:

- 1957–1962 Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola – középiskolai ének-zenetanár, és karvezetőképző (tanár: Vásárhelyi Zoltán);
- 1963–1971 Fővárosi XIV. kerületi Martos Flóra Általános Iskola, ének-zenetanár, karvezető;
- 1971–1974 I. István Gimnázium, Budapest, ének-zenetanár, karnagy;
- 1974–1977 Fővárosi XIV. kerületi Állami Zeneiskola, szolféztanár és igazgató-helyettes;
- 1977–1980 Fővárosi XIV. kerületi Állami Zeneiskola, szolféztanár;
- 1972– KPVDSZ Bartók Béla Kamarakórus, karnagy;
- 1980– Szent László Gimnázium, Budapest, ének-zenetanár, karnagy

Édesapám szabóságot kitanulván elhelyezkedett egy elegáns belvárosi szalonban. Ebben az időben kereste meg a szakszervezet, hogy munka után valamit csinálnia kellene. Édesapám az énekkart választotta. Az amatőr társulatnál gyorsan felismerték egyedülálló tehetségét, és elküldték a belügyminisztérium hivatásos énekkarába. Innentől főállású énekes lett a tenor szólamnak, gyakran szóló énekesként is szerepelt. Ekkor már 26 éves volt. Ebben az időben már zenei tanulmányokat folytatott a konzervatóriumban, majd a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, ahol tanárai felügyeltek tehetségére, és többször bíztak rá tanulókat, hogy segítse őket az összehangztatán és a karvezetés tantárgyakban, melyekben kiemelkedő teljesítményt nyújtott akkor is. A Zeneakadémiát kiváló eredménnyel végezte el, középiskolai énektanár, karvezető szakon (1962). A Martos Flóra Általános Iskolában kezdett el tanítani, mint énektanár. Egyik kedves tanítványa ezt írta erről az időszakról: „Nekem mindig az Ofőm marad, diákkoromban tiszteltem, felnőtként megszerettem, miatta egyszerre lettem Bartók és Led Zeppelin hívő...” (Lukács László 1964-64 Martos C osztály.)

A zenéről nekem mindig azt mondta, mikor a rádióban gyakran különválasztották a komoly és könnyű zenét: kismagam csak jó és rossz zene van. A kisgyerekeknek szolfézt tanított, a nagyoknak kórusműveket. Nagyon büszke volt a Gödöllői Agrártudományi Egyetemi kórusára, melyet ő alapított, és számtalan elismerést kapott itthon és külföldön. Később a Szent István Gimnáziumba hívták tanítani, mellette a XIV. kerületi Zeneiskola igazgató-helyettese, és a kerület szakfelügyelője volt. A Körtvélyesi Oszkár név mindig nagy tiszteletet és elismerést kapott. Iskolai kórusaival többször is szerepelt a Magyar Rádióban.

Karnagyként elsősorban a Budapesti Bartók Béla Kórusban tevékenykedett. Kórusokkal folyamatosan járta a világot, Kínától Mexikóig. Rendkívül érzékeny, de szuggesztív egyéniség volt, aki nagy hatást tudott gyakorolni a körülötte lévő emberekre, vagy a közönségre. A tanár úr, a karnagy úr, szigorú, következetes, maximalista elveivel nem megingatható, igazságos ember volt, ezért is szerették őt oly sokan. Mesélte, Rómában egy katedrálisban adtak koncertet, ahol ő a másodkarnagy volt, s a koncert végén fél órát álltak az emberek sorban, hogy személyesen gratulálhassanak neki.

Kínai koncertkörútjuk után felkérést kapott, hogy Pekingben alapítsa meg és vezesse a Kodály Intézetet. Ekkor már bőven elmúlt 70 éves. Így családjunk lebeszélte, pedig Ő megcsinálta volna.

20 éven át, haláláig a Budapesti Honismereti Társaság aktív tagja volt. 2006-ban előadást tartott Bartók és Budapest címmel.

Körtvélyesi Valéria

LENDVAI ERNŐ, A TUDÓS MUZSIKUS

Kaposvár, 1925. február 6. – Budapest, 1993. január 31.

A zene történetében törvényszerűnek látszik, hogy a korszakalkotó újításokat, kezdeményezéseket a kortársak jelentős része értetlenül fogadja, elutasítja, a pályatársakat pedig a zene új nyelve két táborra osztja: kíméletlen kritikusokra és rajongó követőkre. Ez a jelenség korszakról korszakra ismétlődik, holott számos alkalommal megtörtént, hogy épp a legnagyobb ellenszenvvel fogadott művek váltak később az adott zeneszerző legnépszerűbb, legtöbbet játszott darabjaivá. Bármily derűs olvasmány Ormay Imre Megbukott zenekritikák című gyűjteménye utólag, a zeneszerző, akinek művét érintette egykor a bírálólat, valószínűleg nem fogadta azt önfeledt mosollyal.

Bartók Béla, aki a magyar zene megújításának eltökélt szándékával életre szóló barátra és fegyvertársra talált Kodály Zoltánban, szintén megtapasztalta az új művek elfogadtatásának nehézségeit. Közös kiindulópontjuk a század első évtizedében felfedezett és attól kezdve rendszeresen gyűjtött magyar parasztzene élmény- és hangzásvilága lett. Népzenei kutatómunkájukat kezdettől fogva összehangolták, eredményeiket egybevetették, de zeneszerzőként más-más utakon jártak. A zongoraművész Bartókot komponistaként főként a hangszeres, s ezen belül leginkább a zongoramuzsika vonzotta. Népzenei gyűjtőmunkájában pedig hamar megjelent a szomszéd népek iránti érdeklődés, ez is jelentősen tükröződik műveiben. Kodály megmaradt a magyar népzene iránti szerelmében, és a **Psalmus Hungaricus** sikere után főként a vokális zenét művelte. Ugyanakkor Bartók zongoramuzsikájának, hangszeres műveinek csörömpölő disszonanciái, szokatlan, öserejű ritmusai, zavarba ejtő dallamossága a zenében járatlan kortárs írók, költők, képzőművészek számára kihívóbb, radikálisabb hatásúak voltak, és Bartóknak a kor polgári ízlésvilágával való nyílt szembefordulását, egyenes kiállását követendő művészi példának fogták fel.

„Az irodalmi progresszió (így a Nyugat köre) számára fölöttébb vonzó volt, hogy Bartók ugyanúgy kihívta maga ellen a hivatalosság megtestesítőinek és a konzervatív ízlésirány képviselőinek háborgását, mint ők maguk. És vonzó volt számukra az is, hogy egy sajátos, ugyan alapjában véve csak a zenére vonatkozó felismerésben a maguk demokratikus társadalmi törekvéseinek és kultúramegújító programjának analógiáját és hitelesítőjét, sikerességének bizonyítékát láthatják megjeleníteni.”

Valójában azonban nem Bartók zenéjét, hanem Bartók kérlelhetetlen őszinteségét, magatartását tűzték zászlajukra. Hogy Bartók zenéjének újdonsága miben áll, nemcsak a „Bartók-modell” fogalom használói nem tudták volna megmondani, de a muzsikusok, zenetudósok is csak egyes jelenségeket tudtak megfogalmazni jellemzésére.

„...el kellett telnie néhány évtizednek Bartók halála után, hogy zenéje valóban utat találjon ahhoz a közönséghez is, amelyik nem annyira az általa megfogalmazott, mint inkább a neki tulajdonított kulturális modellt a magáénak vallotta. Mert nemcsak a zenei modernitás elfogadása állt távol a (az e téren különösebb képzettségről nem árulkodó) magyar irodalmi élettől, hanem többségük zenei

ízlése számára maga az originális magyar népzene (parasztzene) ugyan csak idegen volt, és zenei horizontjuk megfelelt a magyar közép-osztály átlagos szintjének. Vagyis a zenei magyarságot számukra is elsősorban a magyar nóta,

a verbunkos hagyomány, a cigányzene, de persze Liszt rapszódiai vagy éppen Brahms magyar táncai jelentették. [...] Magának a tényleges, zenei jelentésű bartóki modellnek felismerésére még több évtizedet kellett várni. A zeneszerző kompozíciós elveinek, a zenei gondolatának szerkezeti elemeit jelentő konstrukciónak, asszociációs variációs gyakorlatának nem csupán a dallamból, ritmusból, zenei történeti formákból, hanem mintegy filozófiai mélységű absztrakciókból is táplálkozó elveinek lényege, tehát az »igazi« Bartók-modell csak évtizedekkel később tárult fel: Lendvai Ernő különleges ihletettséggel és alapossággal ismerte fel és bizonyította e zenei elveknek az aranymet-szésben, az organikus formákban, a szerves világ fejlődési formáiból eredeztethetőségét.”

Lendvai Ernő, a budapesti Zeneakadémia zongora szakos hallgatója, Bartók halálát követően 1947–48-ban jelentkezett első Bartók-tanulmányaival a Magyar Kórus által kiadott Zenei Szemle lapjain: Bartók: Improvisations (Op. 20) c. sorozatáról (1947/III.) és Bartók: Az éjszaka zenéje (elemzés) (1947/IV.), valamint Bartók: Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre (az I. tétel analízise) (1948/VIII.). Bár ez utóbbi írásban a szerző kifejti a tengely-rendszerre vonatkozó elméletét, nem találjuk visszhangját a lap következő számaiban, sem utódja, az Új Zenei Szemle hasábjain 1955-ig. (Az 1948-ban bekövetkezett politikai fordulatot követően a Magyar Kórus kiadói engedélyét bevonták, 1950-től az Új Zenei Szemle a frissen létrejött Magyar Zeneművészek Szövetsége folyóirataként jelent meg.) Lendvai Bartók-elemzései csak 1955-ben kerültek az ÜZSz szerkesztőinek látókörébe, amikor első

könyve *Bartók stílusa a „Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre” és a „Zene húros-, ütőhangszerekre és celestára” tükrében* címmel (Zeneműkiadó, 1955) megjelent.

Lendvai a két emblematisz mű alapján olyan új rendszert talált a zene bartóki nyelvezetében, amelynek tökéletesen eredeti, mással össze nem téveszthető hangzásvilágát

- a) az élő természetet szabályozó egyik jellemző arányrendszerből
- b) a népzenenek a dúr-moll dualitástól különböző pentaton és modális hangnemiségéből
- c) az európai műzene funkciórendjének a temperált tizekfokúságra való kiterjesztéséből, valamint az ebből származó „hangnemközi modellskálák” és akkord-rendszer jellegzetességeiből kielégítően le lehet vezetni.

Bár Lendvai a kötet címében csak két Bartók-műre hivatkozik, az analóg jelenségekre számos más Bartók-műből is hoz példákat. Már ebben az első alapvető művében lefekteti az új elemzési módszerhez szükséges terminológiának az alapját, amelyen lényegileg változtatni nem kellett akkor sem, amikor vizsgálódásait kiterjesztette Kodály, Verdi és Wagner műveire is, és még Mozart *Varázsfuvolájának* Sprecher-jelenetét elemző utolsó tanulmányában is sikerrel alkalmazta. A *Bartók stílusa* élénk vitát váltott ki a Lendvai elemző módszerét és távlatos következtetéseit elfogadó és elismerő zeneszerzők, elmélet-tudósok és az eredményeket részben fenntartással fogadó, részben elutasító zenetörténészek között. Tulajdonképpen a kialakuló vitában ráismerhetünk – szerényebb hatókörben – a korszakos zenei újításokat követő vélemények polarizálódására. Lendvai teljesen eredeti, új szempontokat felvető elemző módszere éppúgy kritika tárgyát képezte, mint a természet és művészet világának analógiáira hivatkozó gondolkodásmódja.

Bátor, úttörő kezdeményezés volt ez a Bartók-életmű kutatásában, főként ha figyelembe vesszük, hogy a '48-ban uralomra kerülő rendszer a zsdanovi ideológia alapján 'formalista', 'dekadens', 'osztályidegen', 'polgári' jelzőkkel illette és utasította el Bartók zenéjének jelentős részét. Ugyanebben az időben a nyugat-európai zeneteoretikusok és esztéták részéről is támadás érte Bartók életművét az ellenkező irányból. René Leibowitz cikkében Bartók késői műveit modernség szempontjából elvtelen kompromisszummal, megalkuvással vádolja, értékesebbnek ítélve azokat a műveit, amelyekben feltűnik az új bécsi iskola konstruktivista hatása. Jellemző az, ahogy Mihály András 1950-ben védelmébe veszi a „*mi Bartókunk*”-at:

„... Leibowitznak sok minden tetszik Bartókban. Természetesen nem véletlen az, hogy többnyire éppen azok a művek nyerik meg legnagyobb tetszését, amelyeket mi a nagy mester próbálkozásainak, kísérleteinek és mondjuk meg őszintén, nem helyes irányban való utatkeresésének tekintünk. Sajnos, ezek közé a művek közé tartoznak, véleményünk szerint a *Csodálatos mandarin* és a *Cantata profana* is...”, majd alább: „Leibowitznak csak Bartók stíluskeresésének azon állomásaihoz van köze, amelyekben ez a nagy mester legtávolabb jutott népétől és sajátmagától, de legközelebb került Leibowitz [...] eszményképéhez: Arnold Schönberghoz”.

A szellemi életnek ebben az átideologizált hazai és nemzetközi közegében Lendvai elemző cikkei merőben új hangot jelentettek. Ő ugyanis kizárólag a kotta tényeiből indult ki: vizsgálata Bartók

dallam- és hangzatépítésének, hangzatfűzéseinek jellegzetességeire, hangnem- és hangsorválasztásaira és azok viszonyára, funkciós értelmezésére, a ritmus- és formavilágát érintő népzenei és műzenei gyökerek kimutatására, az elemi alkotórészek és a formaalkotó tagok arányrendszerének összefüggéseire vonatkozott. A rend, amit talált, lenyűgözte és ámulatba ejtette.

A pályakezdő Lendvai feleségével, a szintén zongoraművész Tusa Erzsébettel Szombathelyen kezdett tanítani. Önéletrajzában felsorolja a zeneiskola bővítéséért és a város zenei életének felpozíciójáért igazgatóként végzett munkájának eredményeit: néhány év alatt a szimfonikus zenekar hangszereinek megfelelő új szakokat indít, a megnövekedett tanulói létszámhoz igazítva

5 tagról 36 tagúvá fejleszti a zeneiskola tanári karát, szimfonikus zenekart alapít, élénk koncertéletet szervez, kijárja a zeneiskola méltó elhelyezését biztosító épületet.

1954-ben a győri zeneművészeti szakiskola igazgatója lett. Sokoldalú győri tevékenységét Ittzés Mihály visszaemlékezéséből ismerhetjük. Megalapítja a később Szabó Miklós vezetésével híressé vált Győri Leánykart, koncerteken vezényli az iskola zenekarát, zongorázik, feleségével előadják Bartók *Kétzongorás-ütős szonátáját*, és zeneelméletet, zeneirodalmat tanít.

A tanítás újabb fontos motivációt jelentett Lendvai számára a kutatómunka folytatására. Óráiról írja Ittzés Mihály: „*Mi adta az élményt Lendvai Ernő zene-megközelítésében? A zenei elemek és a költői tartalom feltárásának teljes összefonódása, kölcsönhatása. Ehhez a zenei anyag teljes birtoklásán túl széleskörű és mély irodalmi, képzőművészeti és művelődés-, hogy ne mondjam, szellem-történeti háttér szolgált segítségül. Ez is határozottan felvillanyozó szellemi kalandot jelentett: a szerkezeten keresztül megismerni, felfedezni zene és képzőművészet vagy építőművészet közös törvényeit, s abban is nagy része volt a Lendvai-óráknak, hogy például Thomas Mann előbb-utóbb mintegy kötelező olvasmányunkká vált*”.

Ilyen szerteágazó tevékenység mellett folytatja a Bartók-művek tanulmányozását. Bárdos Lajos kezdeményezésére pedig 1955-től óraadó tanárként Bartók-kurzusokat tart a Zeneakadémia zene-tudományi szakán.

Következő nagylélegzetű munkájában, a *Bartók dramaturgiájában* (Zeneműkiadó, 1964) Bartók színpadi műveinek részletes elemzését végzi el, ide véve a *Cantata profanát* is. A legfontosabb különbség az elemző számára, hogy a szövegben konkrét eligazítást talál a szereplők érzelmi-lelki állapotára, viszonyukra nézve. Így az egyes zenei motívumokhoz, témákhoz érzelmi, tartalmi elemek köthetők. (Példaként A kékszakállú herceg várában a Judit iszonyát kifejező vér-motívum, vagy a hét ajtó mögül feltáru-ló, a misztériumjáték szimbólumrendszere által meghatározott tulajdonság-együttesek jellemzésül használt hangnemek.) Éppen ez a *Bartók dramaturgiája* elemzéseinek többlete a szöveg nélküli hangszeres művek vizsgálatához viszonyítva: az érzelmi állapotok, drámai helyzetek megjelenítésében alkalmazott zenei eszközök összekapcsolása, tipizálása. A szöveg jelentése néhol a kompozíciós technika eszközeinek (tükrözés, vetület, imitáció stb.) értelmezésére is lehetőséget kínál.

A *Bartók költői világa* című kötet (Szépirodalmi Kiadó, 1971) az első kísérlete korábbi eredményeinek összefoglalására. Az összefoglalás belső igényén kívül az a szándék is szerepet játszhatott megjelentetésében, hogy a pozitív visszhangú, elismerő fogadtatás mellett kezdettől jelenlévő kritikáknak egységes, összegző választ adjon.

„*Lendvai Ernő elméletét Bárdos Lajos, Járdányi Pál és Ligeti György rokonszenvvel fogadta, de akadtak bírálók is Alexits György, Újfalussy József és Szélényi István személyében. Az Új Zenei Szemle 1955/1956. évfolyamaiban széles körű vita bontakozott ki a kérdésről*” – írja Kárpáti János, Lendvai elméletének egyik legkövetkezetesebb bírálója.

Kárpáti még Lendvai halála után 14 évvel is fontosnak tartja, hogy Lendvai elméletének alapját és következtetéseit cáfolja, eredményeit marginalizálja. Cikkében nagy teret szentel a Lendvait bíráló külföldi cikkeknek, de egyet sem említ a pozitív visszhangok közül. Pedig Lendvai könyvei angol és német nyelven is megjelentek, és ezeknek köszönhetően, de részben a külföldi

egyetemeken – főként Amerikában, Kanadában –, valamint a kecskeméti Kodály Intézet nemzetközi kurzusain tartott előadásai nyomán vált elmélete ismertté és elismertté. A hazai kritikusok támadásának középpontjában éppen az elmélet rendszerszerűsége és az európai zene funkció-elméletéhez való szoros kapcsolódása állt. Lendvai komplex analitikus módszerét, a tengelyrendszer elméletét, a bartóki harmóniarend duális jellegének általános érvényét leginkább azok a magyar kutatók fogadták fenntartással, vitatták óvatosan vagy határozottan, és igyekeznek cáfolni a mai napig, akik a zenetörténet pozitivistá szemléletét és a filológiai módszerek elsőbbségét vagy kizárólagosságát vallják. Ők a Szabolcsi Bence által megteremtett magyar zenetörténetész-iskola kiváló képviselői, akiknek filológiai alapossága, tudományos kutatómunkája nélkül nem jöhetne létre a Bartók-összkiadás. Hitvallásukat Somfai László így foglalja össze a *18 Bartók tanulmány utószavában*:

„*Zenetörténeti meggyőződésből vallom: a zenemű határozottan 'kronologikus életformájú' művészi jelenség. Keletkezése, alakjának megszállás, precíz rögzítettségének foka a maga korában és történeti utóéletében, realizálhatósága és félreinterpretálhatósága – mind külön-külön és egymásra figyelve is vizsgálható. Szeretném, ha sokan vallanánk, hogy a csupasz kotta nem a teljes információ; hogy legalább a részletek, az árnyalatok erejéig még az alkotó fantáziájú előadóművészeknek is megvilágító lehet egy-egy mű születésének megismerése, a Bartók-játszotta hangfelvételek lehallgatása, a népzene-kutató-Bartók intellektuális munkájának bensőséges megértése*”.

Ez a felfogás több olyan implicit állítást tartalmaz, amely egyes esetekben szembe mehet a zeneszerző szándékával. Figyelmén kívül hagyja, hogy a komponista az alkotómunka folyamán készített vázlatait, jegyzeteit nem a nyilvánosságnak szánja. Amikor a zeneszerző a kiadónak átadja a kéziratot, útjára bocsátja művét azzal a tudattal, hogy a kotta egy hivatott művész számára minden szükséges és elégséges információt tartalmaz. Somfai ki nem mondva azt állítja, hogy a zenemű helyes értelmezése és hiteles előadása a keletkezés körülményeinek ismerete nélkül legalábbis kétséges. A zeneszerző vázolatainak, korrekcióinak, variánsainak számbavétele valóban sok információt eredményezhet az alkotói folyamat tudatos lépéseiről. Ugyanakkor az intuíció ösztönös, fogalmakkal le nem írható választásairól nem vesz tudomást, pedig azok eredménye a kész mű struktúrájában és organikus összefüggéseiben objektíve jelen van és kimutatható. Számos zeneszerző úgy fogalmazta meg ezt: a kész mű önálló életre kel, és egyes interpretációkban olyan jelenségek is megnyilvánulhatnak, amelyek túlmu-

tatnak a szerző tudatos alkotói elképzelésein. Hozzátehetjük: az alkotói folyamat intuitív elemeire az érzékeny művész ösztönös, a kottából ki nem olvasható megoldásokkal válaszolhat. Az előadó számára a művészi eredmény szempontjából igen fontos az a kölcsönös inspiráció is, amely az élő előadás során a művész és közönsége között áramlik, vibrál, és a felkészülés során begyakorolt – állandósult – megoldásokat pillanatnyi, ösztönös elemekkel egészíti ki, s teszi egyszerűvé és egyben örökérvényűvé. A hiteles, élő előadásnak tehát elengedhetetlen feltétele a közönség várakozása és részvevő figyelme, amely mint a mű újjászületésének közege, szívó hatásával képességeinek olyan kevéssé tudatosult, felfedezetlen területeire csábíthatja az előadót, amelyekről addig sejtelve sem volt. Az ilyen előadás tehát művész és közönsége számára egyaránt olyan, mint maga az élet: megjósolhatatlan kimenetelű, megismételhetetlen folyamat, kaland.

Lendvai Ernő, aki visszatérve Budapestre, előbb a Magyar Rádióban dolgozott zenei rendezőként, később a Művelődéskutató Intézet főmunkatársa lett, felhagyott a tanítással, s így a kutatómunkára fordíthatta minden energiáját. Az említett, *Bartók költői világa* című kötetben (1971) vizsgálódásait Bartók összes alkotói korszakát képviselő művekre kiterjeszti – a zongoraversenyek és a pedagógiai célzattal komponált művek kivételével. Ebben a munkájában elemzéseinek fókuszában Bartók hangszeres műveinek formai koncepciója áll. Erre utal az egyes fejezetek címe: *A dualitás elve. Két portré; Dramatikus formálás. Két kép; Nagyszonátaforma; Változatok a hídformára. A vonósnyegyesek. Az összegző szándék főképpen a nyitó és záró fejezetben nyilvánul meg: Bartók formakoncepciójáról és Bartók harmónia-rendszere.*

Az 1970-es évektől, főként miután kutatásainak körébe vonta Kodály műveit, Lendvai módszere kiegészült egy új elemmel, a relatív szolmizáció eszközével. Ráébredt ugyanis, hogy a relatív szolmizáció lehet az általánosítás és az absztrakció eszköze is. Különösen alkalmasnak bizonyult a hangrendszerben előforduló szimmetria-jelenségek egyszerű illusztrálására.

Bartók és Kodály harmóniavilága című könyve (1975) már addigi kutatásai összefoglalásának és továbbfejlesztésének szándékával készült. A Zeneműkiadó felkérése a Bartók stílusa új kiadására vonatkozott. Az eltelt negyedszázad alatt azonban Lendvai három irányban is kiterjesztette vizsgálódásait:

„Egyfelől a bartóki hangrendszer »előtörténetére«, azzal a szándékkal, hogy a strukturális jellegű elemzést szervesen kiegészítsem a zenei anyag történeti elemzésével. Másodszor, nagyobb figyelmet szenteltem azoknak a népzenei hatásoknak, amelyek az új magyar zene kialakulásához vezettek. Harmadszor: a döntő és talán legváratlanabb fordulatot ebben a munkában az a felismerés jelentette, hogy Bartók és Kodály – stílusuk látszólagos különbözősége mellett is – egy nyelvet beszél, és ma már a Bartók-kutatás nem folytatható a Kodály-kutatás eredményei nélkül” – ahogy a kötet Előszavában ő maga fogalmazott.

Tartalma szerint főként azzal foglalkozik az újabb könyv, hogy az eddigi elemzéseinek aspektusai között milyen kapcsolat áll fenn, és azokat hogyan lehet egységes rendszerként interpretálni. Ennek során a tengelyes funkciórendből levezeti a hangnemközi modellskálák (Bárdos terminus technicus szerint alternáló distancia-skálák) rendszerét. Megállapítja, hogy a bartóki együtt-hangzás alapképlete, az alfa-akkord is sokoldalú kapcsolatban áll a modell-skálákkal és a tengely-rendszerrel. Kifejti, hogy a

társzművészetek elméletében már gyakran mintaként említett aranymetszés, mint arány-rendszer Bartók zenéjében formaalkotó elvként és az elemi hangzó struktúrák mértékeként egyaránt szerepet játszik.

Az új vizsgálati szempontok eredményeként példái kibővültek 18–19. századi idézetekkel. Analitikus rendszere ezáltal nemcsak gazdagabbá, részletezőbbé vált, hanem egy magasabb nézőpont – a pentatonikus-kromatikus hangrendszert a melodikus keleti, illetve a diatonikus-akusztikus, tercépítkezésű rendszert a nyugati kultúra jellemzőjeként leíró – bevezetésével legmélyebb zenei gyökereire is rámutat. Ezen túl kimutatja, hogy a Bartók komponálási technikájához tartozó, a rendszereket egymáshoz kapcsoló legjellemzőbb szerkesztési eljárások: főként a dallamformálásban alkalmazott tükrözés, a vetület, a komplementer melodika, mind egy egységes zenei nyelv – stílus – megteremtését szolgálják.

Bartók és Kodály zenei nyelvét és alkotói célkitűzéseit összehasonlítva a 20. század másik nagy zenei nyelvújítója, Arnold Schönberg törekvéseivel és művészetével, a következő megállapításra jut:

„A tengelyrendszerben alakot öltő 12-fokúság és a Schönberg-féle Zwölftonmusik között azonban éles határt kell vonnunk. Schönberg nyelvújítása abban áll, hogy megsemmisíti a tonalitást, míg Bartók és Kodály úgy foglalja szintézisbe a harmonikus gondolkodás elveit, hogy igazságnak megtartja mindazt, ami igazság volt”.

Mindezt a szerző bámulatra méltó anyagismertete és zeneirodalmi, művészetelméleti jártassága hitelesíti és teszi élvezetes olvasmánnyá, szellemi kalanddá.

Verdi és a 20. század című kötete (1981) elején *Bevezetés a modális gondolkodásba* címmel mintegy 150 oldalnyi példatár segítségével mutatja be a kisterces tercrokonság szerepét a tengelyes funkciórend kialakulásában, valamint a modális feszültségeket hordozó hangok (fi-ta és di-ma) szimmetrikus rendjét. Gazdag példatárát főként Verdi, Wagner és Muszorgszkij műveiből meríti. Ebben már a relatív szolmizáció rendszerét mint az elemzés fő eszközét, az általánosítás/absztrakció legegyszerűbb és legkézenfekvőbb formáját használja.

Utolsó – posthumus – kötete *Szimmetria a zenében* címmel Mohay Miklós és Szabó Miklós nagy gonddal elvégzett, mélyen értő szerkesztői munkája nyomán jelent meg a kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet kiadásában. A szerkesztők utószavából idézzük:

„Lendvai Ernő élete utolsó másfél esztendejében gyakran foglalkozott azzal a gondolattal, hogy

elemzési módszerét tömören, szinte tankönyvszerűen összefoglalja. Sajnálatosan váratlan halála megakadályozta tervének valóra váltásában. Felesége, Tusa Erzsébet kérésére e kötet szerkesztői vállalták e meglehetősen nehéz feladatot. Lendvai Ernő tudományos pályája mintegy 4 és fél évtizedet fog át. Köztudomású, Bartók-kutatóként kezdte, első írásaiban (1947-től) és könyveiben (1955-től) az ő műveit elemezte. A 70-es évek elejétől vizsgálódásait előbb Kodály, majd a nagyromantika, elsősorban Verdi és Wagner zenéjére is kiterjesztette, végül utolsó tanulmányában (1992) Mozart Varázsfuvolájának egy jelenetével foglalkozott. Így módszere fokozatosan szinte általános elemző módszerre szélesedett.”

Bárdos Lajos az elsők között ismerte fel Lendvai elméletének korszakos jelentőségét. A Lendvai elemzéseit ért kritikus megjegyzésekkel szemben zenetudományi munkáiban állt ki a Bartók zenéjét eredeti módon, de szigorú logika mentén elemző, költő-lelkületű tudós igazáért. Már a *Modális harmóniák* című könyvében (Zeneműkiadó, 1961) is találunk hivatkozásokat Lendvai „tengely”-elméletére. Lendvai Ernő állításainak, az általa bevezetett fogalmaknak igazolására, magyarázatára *A Bartók-zene stílus-elemei* című tanulmányában kerül sor, ahol az *Egyneműkarokban* és a *Mikrokozmoszban* is kimutatja a Lendvai által leírt törvényszerűségeket. A *Liszt Ferenc, a jövő zenésze* című művében pedig a Lendvai által felfedezett és elnevezett jelenségeket, fogalmakat már a szaknyelv bevett terminológiájának részeként használja, a Záró megjegyzésekben (123. oldal) kiemelve ezek jelentőségét. Lendvai elméletének alakulására, végső megfogalmazására Bárdos is hatott rendszerező gondolkodásával. Ennek bizonyítéka a *Bartók dramaturgiája* című Lendvai-kötet (Zeneműkiadó, 1964) végén álló köszönet. Hogy mennyire egy irányban gondolkodtak, mutatja Lendvai 5. lábjegyzete ugyanennek a könyvnek 17. oldalán:

„Reméljük, hamarosan közreadhatunk egy példatárat is, amely a tengelyrendszer kialakulását fogja követni a XVII. századtól napjainkig. Tudomásom szerint Bárdos Lajos is foglalkozik hasonló példatár szerkesztésével.”

Am ismereteink szerint ezek a példák külön példatárban sohasem jelentek meg, Lendvai viszont későbbi köteteiben, főleg a XVIII–XIX. századból származó idézetekkel mutatott rá a tengelyrendszer gyökereire. Ilyen példatárat Bárdos munkái között sem találunk, de mindenképpen erre az érdeklődésre utal a Parlandóban 1979-ben megjelent cikke: *Mozart és a tengely*, amelyben a K. 331-es A-dúr szonáta III. tételének (*Rondo alla turca*) hangnemi területei közötti kapcsolatok tengelyes jellegét mutatta ki. Tanulmányának konklúzióját idézzük:

„Mozart Alla turca tétele ékesen szóló bizonyossága annak, hogy a tengely-elmélet nem erőszakos és ’tényellenes’ koholmány, amint azt kezdetben annyian felhánytorgatták, hanem egyszerűen a klasszikus hangnemek és hangzatok adott sajátágaiból folyó,

magyarázóitól független valóság”.

Tusa Erzsébet, aki Lendvainak egyben lelki-szellemi társa is volt, a tudós 1993-ban bekövetkezett halála után így foglalta össze munkásságának jelentőségét:

„Lendvai Ernő életművének – a halála óta eltelt néhány év távlatából tekintve – egyre nagyobb, átfogóbb a jelentősége. Felfedezései az egész európai zenét érintik, visszafelé az egész európai zenére vonatkoznak – mintegy visszaigazolnak sok mindent. Az a rendszer, amit ő Bartók – majd később Kodály – zenéjében megtalált, nemcsak a kor többi zeneszerzőjénél (Debussy, Ravel, Szkrjabin, Prokofjev) van jelen, de – amellett, hogy természetesen előrefelé is hat (pl. Ginastera) – visszavezethető Liszt újításain és Beethovenen keresztül (újabb kutatások szerint Schubert e tekintetben kulcsfigura!) szinte a kezdetekig.”

Ide kívánczik Sziklavári Károly zenetörténész Lendvai munkásságának tágabb művészi és társadalmi hatására vonatkozó megfigyelése:

„Ligeti György saját bevallása szerint Lendvai analíziseinek hatásaként kezdett aranymetszés-arányokat alkalmazni műveiben. Lendvai Ernő Bartók műveiből kiinduló, de a zenetörténet korábbi korszakaira nézve is részben alkalmazható analitikus rendszere végső fokon olyan jelentőségű művelődéstörténeti lavinát indított útjára, amelynek párhuzama magától kínálkozik az irodalom és bölcsélet terén »Bartók-modell«-ként emlegetett, nagyjából egykorú alkotói magatartásformák társadalmi szerepkörével.”

Tegyük hozzá: a halála óta eltelt emberöltőnyi idő alatt Lendvai Ernő Bartók-elemzéseinek megismerése sok muzsikust tett Bartók zenéjének hitelesebb, tudatosabb előadójává, és segítségével számos laikus vált annak értőbb hallgatójává, kedvelőjévé. Analitikus módszere pedig az európai zene utóbbi három évszázadára nézve a továbbiakban megkerülhetetlen és nélkülözhetetlen, következetes alkalmazása még meglepő felfedezéseket ígér.

Ordasi Péter

~ FELHÍVÁS ~

Tisztelettel kérjük Barátainkat és Pártolóinkat, hogy támogassák a KÓTA kulturális munkáját személyi jövedelemadójuk 1%-ával! Köszönjük!

Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA Adószám: 19660372-1-41